

Geschikt voor het adoptiefouderschap? De ontwikkeling en het gebruik van een taxatie-instrument voor gezinsfunctioneren met het oog op interlandelijke adoptie

A.G.J. Vinke

Bespreking door René Hoksbergen

Wanneer ouders een kind, in Nederland of in het buitenland geboren, willen adopteren dan moet aan verschillende voorwaarden voldaan zijn. Adoptie van een in Nederland geboren kind is door het kleine aantal afgestane kinderen per jaar - ongeveer 40 - nauwelijks meer mogelijk. Ouders kiezen dus - en soms noodgedwongen - voor een buitenlands kind. Zij moeten eerst een cursus volgen. Deze wordt georganiseerd door de in 1989 opgerichte Stichting Voorbereiding Interlandelijke Adoptie. Deze cursus bestaat uit zes zittingen, die door beide aspirant adoptieouders moeten worden bijgewoond. Ongeveer een half jaar later volgt het gezinsonderzoek teneinde de zogenaamde beginseltoestemming van het Ministerie van Justitie te verkrijgen. De Raad voor de Kinderbescherming (verder Raad) voert dit onderzoek uit en adviseert de Minister om de adoptieaanvragers wel of niet toestemming te verlenen. Voor alle aspirant adoptieouders is dat verplicht. Als de goedkeuring is verleend, kan men zich laten inschrijven bij een van de zes erkende adoptiebemiddelaars. De wachttijd is afhankelijk van verschillende factoren. Bij elkaar duurt de totale voorbereidingsperiode in ieder geval drie tot vijf jaar. Door het grote aantal adopties uit China is de wachttijd de laatste jaren iets ingekort.

Per jaar vragen ongeveer 1500 mensen de beginseltoestemming aan. Bijna de helft van hen trekt echter dat verzoek om geheel uiteenlopende redenen in. Elk jaar worden er zo'n 800 tot 1000 beginseltoestemmingen verstrekt en dus gezinsonderzoeken uitgevoerd. In een zeer klein aantal gevallen, ongeveer een half procent, wordt door de Raad een negatief advies uitgebracht. De auteur heeft een helder overzicht gegeven van de voor de adoptieaanvragers belangrijke momenten en verschillende relevante statistieken. Op bladzijde 28 laat ze zien dat tussen 1989 en 1995 gemiddeld minder dan vijf negatieve adviezen om inhoudelijke redenen worden afgegeven. Dat is tussen 1995 en 2000 niet veranderd. De inhoud en plaats van het gezinsonderzoek in het adoptieproces staat in Vinke's onderzoek centraal. De vragen wie geschikt of ongeschikt zijn voor het adoptieouderschap en welke risico- en protectieve factoren voor het adoptieouderschap bestaan, tracht zij door middel van haar theoretische en empirische studie te beantwoorden.

In het theoretische deel geeft zij een beknopt overzicht van de ontwikkeling van adoptie sinds 1956 en de plaats van het Gezinsonderzoek daarin. Ze stelt vast dat deze Gezinsonderzoeken door de betrokken vestigingen van de Raad verschillend worden uitgevoerd en dat dit niet wenselijk is. Terecht concludeert zij vervolgens dat het opvoeden van een buitenlands adoptiekind over het algemeen van ouders meer vraagt dan het opvoeden van een 'biologisch eigen kind'. Het vele in Nederland en elders verrichte onderzoek laat geen andere conclusie toe. Aan de hand van het model van determinanten van de kinderlijke ontwikkeling van Rispen en Goudena heeft zij risico- en protectieve factoren geïdentificeerd die relevant zijn voor het verloop van de adoptieplaatsing. Vervolgens heeft zij een instrument ontwikkeld: de Vragenlijst voor Aspirant Adoptie Ouders (VAAO) ter ondersteuning van het gezinsonderzoek. Een dergelijk instrument is nooit eerder in Nederland, of bij mijn weten elders, samengesteld. Twee deelonderzoeken zijn hieraan voorafgegaan. Allereerst is een analyse uitgevoerd van 36 gezinsrapporten bij de vestigingen van de Raad te Amsterdam en

Utrecht. Getracht werd thema's te onderkennen die bruikbaar zouden kunnen zijn voor een te ontwikkelen instrument. Op grond van dit eerste deelonderzoek en gegevens uit de literatuur en wetgeving zijn 103 items, de mogelijke risico- en protectieve indicatoren, samengesteld. Daarna is volgens een afgeleide van de Delphimethode een expertbevraging gehouden. In totaal is aan 29 professionals uit het adoptieveld de vragenlijst toegestuurd. Deze hebben als vraag gekregen de 103 potentiële factoren op hun risico- dan wel protectieve karakter te beoordelen en vervolgens aan te geven hoezeer de betreffende factor bij zou kunnen dragen aan het positieve dan wel negatieve verloop van een adoptieplaatsing. Het tweede deelonderzoek gaf aanleiding om het aantal factoren te reduceren tot 69. In het derde deelonderzoek is de VAAO bij 109 gezinsonderzoeken beproefd. Allereerst werd een pilotstudy uitgevoerd bij 24 gezinsonderzoeken. Een herziene versie van de VAAO werd vervolgens bij 85 gezinsonderzoeken gebruikt. De lijst bestaat uit drie onderdelen die gezamenlijk ongeveer twee uur invultijd van de aspirant adoptieouders vragen. Het overgrote deel (90%) van de raadsmedewerkers is van oordeel dat de VAAO goed past in de totale procedure.

De huidige versie van de VAAO is uitsluitend gericht op echtparen zonder kinderen die zich aanmelden voor een eerste adoptiekind. Dit is weliswaar de grootste groep aanmelders - ongeveer 60% - maar ten aanzien van het latere opvoedingsproces misschien niet de meest problematische. Onder andere de groep ouders die al biologisch eigen kinderen heeft, blijkt relatief meer ernstige opvoedingsproblemen te ervaren. Vinke pleit dan ook voor de ontwikkeling van een aangepaste VAAO voor aanvragers die al kinderen hebben.

Het hanteren van de VAAO door de onderzoekers van de Raden zal volgens Vinke de uniformiteit van het Raadsonderzoek ten goede komen. Voor de aanvragers wordt de werkwijze van de maatschappelijk werkers ook wat doorzichtiger. Wat de inhoud van de VAAO betreft, kun je natuurlijk twisten over de zinvolheid van bepaalde items. Bij de veelal zeer subjectieve vragen zoals "Ik hoop dat ons kind direct warme gevoelens voor ons zal hebben" of "Mijn loopbaan gaat voor alles" die met de Likert vijfpuntsschaal beantwoord moeten worden, zal ook een goed uitgevoerd psychometrisch onderzoek niet altijd tot een bevredigende conclusie leiden.

Over de predictieve validiteit van de VAAO kan volgens Vinke slechts vervolgonderzoek uitkomst bieden. Dat is echter de vraag. Allereerst wordt slechts een uiterst klein aantal negatieve adviezen afgegeven. Wanneer dit aantal naar aanleiding van de uitkomsten van de bij alle aanvragers gebruikte VAAO significant toeneemt en vervolgens het aantal problematisch verlopende adopties significant afneemt, moet dit dan aan de VAAO worden toegeschreven? Ik heb daar mijn twijfels over. Bij opvoedingsprocessen zijn zoveel factoren relevant, en daarbij vormen adoptiekinderen geen homogene groep. We moeten deze functie ook niet bij de VAAO leggen.

Naar mijn mening is de belangrijkste functie van de VAAO dat het onderzoek van de Raden meer op gelijke wijze gebeurt en dat de aanvragers wat meer inzicht in de procedure krijgen. Daarbij kan de uitkomst van de VAAO gebruikt worden om bepaalde belangrijke risicofactoren met de aanvragers te bespreken. De adviezen van de maatschappelijk werk(st)er van de Raad zullen ouders in de toekomst bij het opvoedingsproces wellicht helpen. Zo zou het gebruik van de VAAO enige preventieve werking kunnen hebben.

Vinke heeft haar onderzoek zorgvuldig uitgevoerd. Het is een omvangrijk werk geweest. Het kleine

aantal negatieve adviezen van de Raden zou misschien aanleiding kunnen zijn om de relevantie van haar werk ter discussie te stellen. Had Vinke niet beter een onderzoek rond de nazorgbehoefte van adoptiegezinnen kunnen doen? Dit is echter maar gedeeltelijk juist. Weliswaar staat de nazorg inderdaad volop ter discussie in het adoptieveld, maar aspirant-adoptiefouders hebben soms ook grote moeite met het gezinsonderzoek. Meer professionalisering en duidelijkheid in dezen is zeker gewenst. Voor adoptieaanvragers kan de VAAO meer rechtszekerheid bieden en in ieder geval voor de onderzoekers van de Raden een beter handvat. De subjectiviteit van betrokken maatschappelijk werk(st)ers kan een minder dominante rol spelen. Daarmee vermindert enigszins de grote afhankelijkheid van adoptieouders.

© Pedagogiek, jaargang 21 nr. 1, maart 2001, ISSN 1567-7109